

Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

21. századi biztonsági kihívások A globális terrorizmus

Dr. Tálas Péter

Tankönyvfejezet alapanyag

Nemzeti Köszolgálati Egyetem 2013.

Tartalom

<i>1. A globális terrorizmus értelmezése és megjelenése.....</i>	<i>3. o.</i>
<i>2. A terrorfenyegetettségéről.....</i>	<i>6. o.</i>
<i>3. A terrorfenyegetettségéről térségenként .....</i>	<i>10. o.</i>
<i>3.1. Közel-Kelet.....</i>	<i>10.o.</i>
<i>3.2. Dél-Ázsia.....</i>	<i>11.o.</i>
<i>3.3. Afrika.....</i>	<i>14.o.</i>
<i>3.4. Délkelet-Ázsia.....</i>	<i>15.o.</i>
<i>3.5. Dél-Amerika.....</i>	<i>17.o.</i>
<i>3.6. Kelet-Európa.....</i>	<i>18.o.</i>
<i>3.7. Európa.....</i>	<i>19.o.</i>
<i>3.8. A legkevésbé terrorfenyegetett térségek.....</i>	<i>20.o.</i>
<i>4. A muzulmán országok terrorfenyegetettségéről.....</i>	<i>21.o.</i>

1. A globális terrorizmus értelmezése és megjelenése

A közkeletű definíciók szintjén a globalizációt a világ gazdaságainak és társadalmainak felgyorsuló nemzetköziesedésével, a liberalizációval, a homogenizációval és az amerikanizációval szokták azonosítani, amelyet a történeti fejlődésben már korábban tapasztalható folyamatok elmélyüléseként-felgyorsulásaként is értelmeznek. Fontos látni azonban, hogy a globalizáció területileg, gazdaságilag és társadalmilag rendkívül szelektíven zajló folyamat: míg egyes országokat és társadalmakat bevon a kiszélesedő mozgásba, addig más térségeket kizár onnan. Vagyis a globalizációnak vannak nyertesei és vesztesei. Ráadásul a globalizáció korában sem szűnnek meg a gazdasági, társadalmi és kulturális különbségek, vagyis a globális és a lokális folyamatok kölcsönösen hatnak egymásra.

Tény ugyanakkor, hogy globalizáció az egyes államok szintjén megoldhatatlan problémák sorát termelte ki a 20. század utolsó évtizedeiben, amelyek a biztonságpolitika, s a nemzeti biztonsági stratégiák prioritás-rendjében mind előkelőbb helyekre kerülnek.

A politikusok és a nemzetközi biztonsági tanulmányokkal foglalkozó szakértők a terrorizmust is globális biztonságpolitikai kihívásnak tekintik. A biztonsági kihívásokkal kapcsolatban alapvetően két értelemben beszélhetünk globalizációról: a probléma hatását, illetve elterjedtségének gyakoriságát tekintve. Mivel a káros anyagok kibocsátása, a globális felmelegedés Földünk és az emberiség egészségét érinti, a klímát és a környezetet fenyegető veszélyeket globális kihívásnak kell tekintenünk. Vannak azonban olyan kihívások és fenyegetések, melyeket nem elsősorban mindenkire kiterjedő hatásuk, hanem gyakori előfordulásuk miatt nevezhetünk globálisnak. Ilyen például az illegális migráció (illegális népességmozgás), a túlnépesedés, és ilyen a terrorizmus is. Ha ez utóbbi alapján kívánjuk meghatározni, hogy a terrorizmus valóban globális probléma-e, a legkézenfekvőbbnek az mutatkozik, ha megvizsgáljuk, merénylet vagy áldozat miatt az elmúlt években a 192 ENSZ-tagállam közül hányat érintett a terrorizmus.

Évekre lebontva, s pusztán statisztikai szempontból a terrorista merényletek alapján legfeljebb 2005 és 2006 (52 és 51%) kapcsán beszélhetnénk arról, hogy elterjedtségét tekintve a terrorizmus globális biztonságpolitikai probléma volt, az áldozatok alapján pedig még ekkor sem. Ha azonban a 2004 és 2011 közötti teljes időszakot nézzük, kiderül, hogy 146 országban (a világ országainak több mint háromnegyedében) követtek el legalább egy merényletet, s 129 országban (a világ országainak több mint kétharmadában) volt legalább egy áldozata a terrorizmusnak. Mindez nem csupán azt jelenti, hogy a terrorizmus valóban globális probléma, de azt is jelzi, hogy az elmúlt tíz esztendőben igen dinamikusán változott a fenyegetés kiterjedé-

se. Érdeemes megjegyezni, hogy a terrorizmus problémájának globális jellege akkor sem változna, ha fentieknél megengedőbben 4-ben határoznánk az adott időszakban elkövetett merénylet- és áldozatszámot, mondván: a terrorizmust megszüntetni nem, csupán visszaszorítani lehet, így a társadalmaknak – akarva-akaratlanul – el kell viselniük bizonyos mértékű terrorfenyegetettséget.

Annak ellenére, hogy a nemzetközi szervezetek dokumentumaiban igen előkelő helyeken található a kihívások sorában, a terrorizmusnak nincs általánosan elfogadott nemzetközi jogi definíciója. A fellelhető mintegy száz meghatározás egyike körül sem alakult ki széles nemzetközi egyetértés. A konszenzusos definíció hiányában a terrorizmus meghatározására jelenleg két módszert alkalmaz a nemzetközi szakirodalom. Egyrészt azt igyekszik meghatározni, hogy mi nem jellemzi a terrorizmust. Például az idegen megszállás ellen vívott nemzeti felszabadító és függetlenségi harcot a nemzetközi jog nem tekinti terrorista cselekménynek. Ebben a vonatkozásban közös elemként az elemzők hangsúlyozzák, hogy a terrorizmus nem köthető egyetlen valláshoz, nemzetiséghez vagy kultúrához sem, és a terrorista cselekményeket nem legitimálhatják vallási, nemzeti, vagy kulturális sérelmekre való hivatkozások. Ugyanez a megközelítés megakadályozza – így kizárja a terrorista cselekmények köréből – a demokrácia és a jogállamiság, valamint a humanitárius törvények megteremtése vagy újjászervezése érdekében tett lépések kriminalizálását.

Ami a pozitív definíciót illeti, a szakirodalom a terrorcselekmények azon jellemzői alapján igyekszik körülírni a fogalmat, amelyeket a nemzetközi közösség rendszeresen elítél (így a válogatás nélküli erőszakos támadásokat, főként azokat, amelyek vétlen polgári áldozatokkal járnak, vagy a szubnacionális csoportok, illetve titkos ügynökök által végrehajtott, válogatás nélküli erőszak bármely formáját). Mindezek alapján viszonylagos egyetértés alakult ki, hogy büntetőjogilag általában mit tekintenek az egyes országok büntetőtörvénykönyvei terrorista módszerrel elkövetett cselekményeknek, (gyilkosság, túszejtés, repülőgép-eltérítések, autóba rejtett pokolgépek, öngyilkos bombarobbanások, merényletek és tömeggyilkosságok), illetve terrorista tevékenységnek (terrorista csoporthoz való tartozás tagként vagy vezetőként, terrorista cselekmények és szervezetek pénzügyi és egyéb támogatása, a közvélemény megfélemlítése vagy fenyegetése, létfontosságú köz- vagy magánszolgáltatások és rendszerek megromlása stb.). Érdeemes megjegyezni, hogy többnyire olyan cselekményeket jelölnek meg terrorista cselekményként, amelyek egyébként is bűncselekményeknek minősülnek.

A szakirodalom a nemzetközi terrorizmuson belül elkülöníti a régi típusú terrorizmust az új típusútól. A régi típusú terrorizmus jobbra egy-egy államon belül törekszik elvileg megvalósítható célok elérésére (pl. a baszkok önálló államot szeretnének létrehozni), míg az új típu-

sú terrorizmus követelései megvalósíthatatlan célokra (Nyugat-ellenesség) irányulnak, s az akciók *ab ovo* nemzetközi jellegűek.

Annak, hogy a terrorizmusnak nincs széles konszenzussal elfogadott nemzetközi jogi definíciója, két szempontból van jelentősége. Egyrészt továbbra is lehetővé teszi, hogy a politikusok és média csupán általában beszéljenek a terrorizmusról, jelentősen megnehezítve a terrorizmus kérdéskörének differenciáltabb megközelítését. Másrészt lehetővé teszi azt is, hogy a politika olyan kérdéseket is a terrorizmus elleni küzdelemhez kapcsoljon, melyek nem, vagy nem egyértelműen kapcsolhatók a problémakörhöz, s ezzel lényegében saját maga számára nehezítse meg egy-egy konfliktus kezelését. Miközben például aligha vitatható, hogy 2001 novemberében az államilag támogatott terrorizmus (vagyis az al-Káidát támogató afganisztáni tálib hatalom) ellen indult el az afganisztáni háború, az már korántsem biztos, hogy az Afganisztánban folyó harcokat is jogosan nevezi a politika terrorizmusellenes küzdelemnek. Hasonló a helyzet Irakban is, ahol a robbantásos és egyéb merényletek – legalábbis a terrorizmus-adatbázisok szerint – csupán 2003 júniusában vették kezdetüket (vagyis a terrorizmus megjelenését a Szaddám-rezsim bukása idézte elő), s ahol a fegyveres harcokkal kapcsolatban a szakértők egy része már régóta, az amerikai média pedig 2006 óta egyértelműen egy síita-szunnita polgárháborúról beszélt, s nem terrorizmusról, miként azt George W. Bush adminisztrációja tette.

Fontos látnunk, hogy bár 2001. szeptember 11. óta a szélesebb közvélemény is találkozhat a globális terrorizmus megnyilvánulásaival, a terrorcsoportok elsöprő többsége még napjainkban is a nemzeti vagy a szubregionális terrorizmushoz tartozik, így viszonylag könnyen behatárolható tevékenységi területe, ami terrorizmus elleni fellépés szempontjából kulcsfontosságú. A másik oldalon, jóllehet a nemzetközi média előszeretettel foglalkozik a globális terrorizmussal, a valóságban csupán egy-két olyan szervezet van, amely alkalmanként valóban globális hatókörrel rendelkezik (pl. az al-Kaida). A terrorista cselekményeket előkészítők, támogatók és elkövetők lehetnek olyan egyének, akik nem tartoznak semmiféle csoporthoz vagy szervezethez – ezeket ún. magányos farkas, „lone wolf” típusú terroristáknak szoktuk nevezni (pl. az oslói/utoyai merényletet elkövető Anders Bering Breivik). Lehetnek tisztán katonai/fegyveres csoportok (pl. a német Vörös Hadsereg Frakció, az olasz Vörös Brigádok) illetve politikai és katonai szárnyal is rendelkező szervezetek (pl. Hamász, Hezbollah). A politikanak és a terrorizmus ellen küzdő hatóságoknak ez utóbbiak okozzák a legnagyobb gondot, tekintettel arra, hogy általában jelentős tömegbázissal és forrásokkal rendelkeznek.

2. A terrorfenyegetettségéről

A tapasztalatok azt mutatják, hogy amikor a terrorfenyegetettségéről beszélünk érdemes **megkülönböztetni** az **ún. objektív terrorfenyegetettséget** (amely a különböző terrorizmus adatbázisok alapján állítható össze), az **ún. szubjektív terrorfenyegetettségtől**, vagyis a terrorfenyegetettség percepciójától (amelyet a média, a politikai közbeszéd, illetve a stratégiai terrortámadások alakítanak, s amely társadalmakként, illetve közösségekként egészen különböző lehet). Ez a kettő ugyanis ritkán esik egybe, ugyanakkor fontos, hogy a kettő ne kerüljön egymástól túl távolra sem.

A terrorfenyegetettség ún. objektív képét kialakító, nyilvánosan is elérhető **terrorizmus-adatbázisok többsége 2001. szeptember 11. után jött létre**. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert egyrészt adataik egy részét visszamenőlegesen, **retrospektív módon gyűjtötték össze**, vagyis pontatlanok lehetnek, mivel a megalakulásuk előtti időszakból leginkább a stratégiai terrortámadásokat vehették számra, másrészt azokat sem feltétlenül olyan részletességgel és körültekintéssel, mint tehetnék ezt a megalakulásukat követő időszak terrorcselekményei esetében. Fontos jeleznünk azt is, hogy mivel az egyes terrorizmus-adatbázisok eltérő terrorizmusfogalom alapján gyűjtik az adatokat, az adatbázisok eredményeinek összevetése csupán a hosszabbtávú tendenciák összehasonlítása szempontjából lehet releváns. Az következőkben döntően mi is ezekre, illetve a Worldwide Incidents Tracking System (WITS) adataira építünk,¹ amikor a 2000-es évek terrorfenyegetettségének jellemzőiről és tendenciáiról vesszük számba.

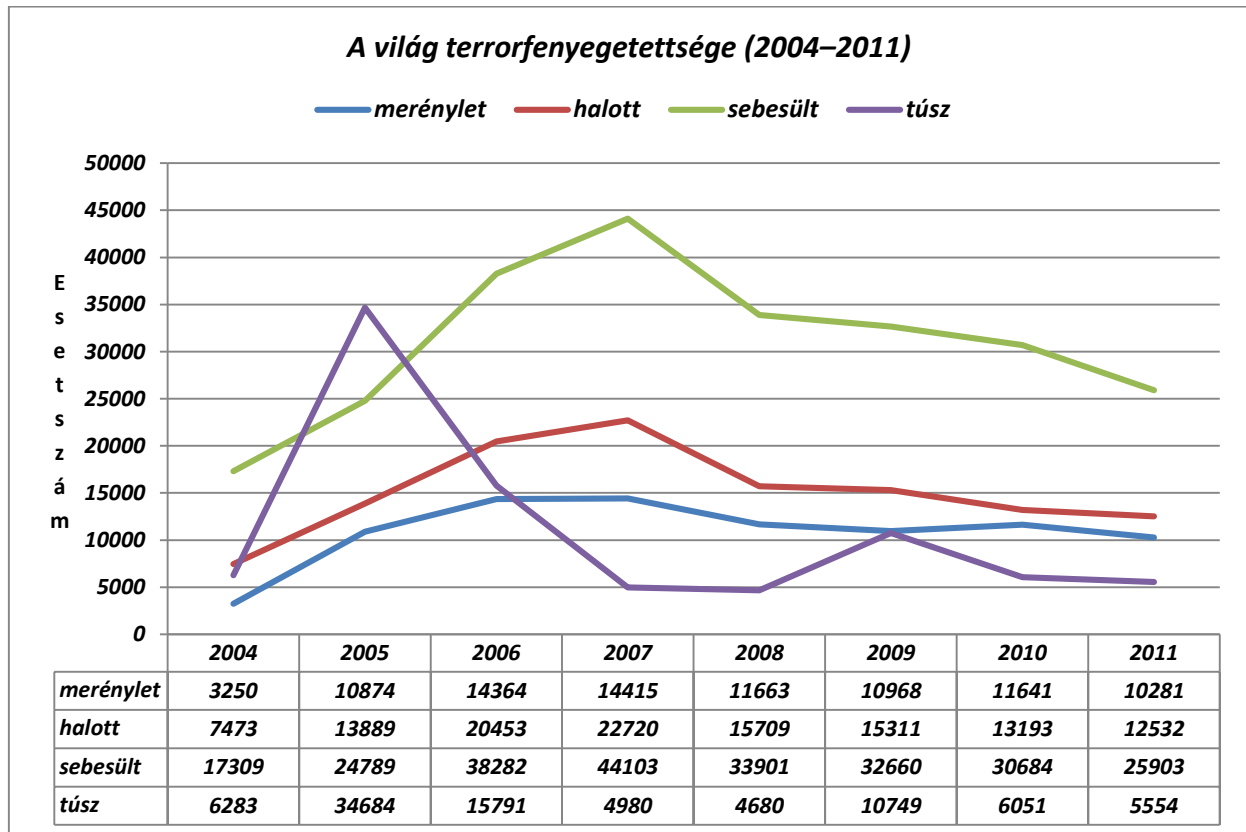
Miként már eddig is többször jeleztük, a világ egyes országainak terrorfenyegetettsége korántsem azonos mértékű, és soha nem is volt az. A terrorizmustól való érintettség mértéke ugyanis a nemzetközi szakirodalom szerint nagyon sok tényezőtől függ:

- az állam **stabilitásától** és **működőképességétől** (az instabil és működésképtelen államok jobban ki vannak téve a terrorizmus veszélyének),
- a társadalmon belüli **ellentétek mélységétől** és **intenzitásától** (mély és intenzív ellentétek esetében gyakoribb a terrorista módszerek alkalmazása),

---

¹ A *Worldwide Incident Tracking System (WITS)* azokat a végrehajtott támadásokat tekinti terrorcselekménynek, amelyek során csoportok vagy egyének politikai motiváció alapján, szándékosan vagy megfontolatlanul civilket, illetve nem harcolókat (*non-combatant*), vagy azok tulajdonát támadják, s az akció nem esik a politikai erőszak olyan más, különleges kategóriájába, mint a bűnözés, a zavargások, vagy a törzsi erőszak. A támadások (*attacks*) mellett a WITS alapadatként számon tartja a merényletek halálos áldozatait (*dead*), sebesültjeit (*wounded*), illetve a túszként fogva tartottakat (*hostage*), továbbá az áldozatok – a halottak, a sebesültek és a túsok – összességét (*victims*).

- az érdekelletétek *megoldásának lehetőségétől* (a terrorizmus a legreménytelenebbek eszköze)
- és a *politikai kultúrától* (pl. a társadalom erőszak alkalmazáshoz való viszonyától).

Forrás: WITS/SVKK

Miként a grafikonon is jól látható WITS adatbázisa szerint a 2004 és 2011 közötti időszakban 87456 terrorista merényletet követtek el szerte a világon, melyeknek 121280 halálos, 247631 sebesült és 88772 tús áldozata volt, vagyis az áldozatok összlétszáma 457683 főt tett ki. *A fenyegettség a 2004 és 2006 közötti években erősödött a legdinamikusabban*: három év alatt a merényletek száma 442%-kal, a halálos áldozatoké 273%-kal, a sebesülteké pedig 221%-kal nőtt meg. S bár 2007-ben még valamennyi említett kategóriában emelkedtek a számok, a növekedés dinamikája már elmaradt a korábbi évekéitől. A túszok esetében a csúcspontot 2005 jelentette, de ebben az évben a túszejtések 92,97%-ára a sajátos földrajzi helyzetű (s így túszejtésre különösen alkalmas) Nepálban került sor. *2008-tól a csökkenés lényegében folyamatos* volt, csupán a túszok (2009) és a merényletek (2010) száma növekedett kissé, jóllehet a merényletek, halottak és sebesültek száma még napjainkban is jócskán meghaladja a 2004-es kiinduló szintet. Az egy merényletre eső áldozatszám – az összes áldozatra vetítve –

2004 és 2011 kö-zött 9,55 fő/merényletről 4,27 fő/merényletre esett vissza, vagyis nyolc év alatt több mint 55%-kal *csökkent a terrortámadások hatékonysága.*

Országok a top 10-ben összesítés 2004-2011 között (kategóriánként és évenként)

	Merénylet	Halálos áldozat	Sebesült	Túszok	top10-ben összesen
1. Afganisztán	8	8	8	8	32
2. India	8	8	8	8	32
3. Irak	8	8	8	6	30
4. Pakisztán	8	8	8	5	29
5. Kolumbia	7	7	7	7	28
6. Thaiföld	8	7	7	0	22
7. Szomália	5	5	5	3	18
8. Oroszország	6	5	5	1	17
9. Nepál	5	3	4	5	17
10. Sri Lanka	2	3	4	3	12
11. Kongói DK	0	4	1	7	12
12. Szudán	0	7	0	5	12
13. Fülöp-szigetek	4	2	1	4	11
14. Gázai övezet	4	0	1	4	9
15. Izrael	5	0	3	0	8
16. Nigéria	1	1	1	4	7
17. Csád	0	1	1	1	3
18. Jemen	0	1	1	1	3
19. Közép-Afrikai Közt.	0	0	0	3	3
20. Uganda	0	1	0	2	3
21. Törökország	1	0	1	0	2
22. Algéria	0	0	1	1	2
23. Banglades	0	0	2	0	2
24. Spanyolország	0	1	1	0	2
25. Indonézia	0	0	0	1	1
26. Irán	0	0	1	0	1
27. Nagy-Britannia	0	0	1	0	1
28. Peru	0	0	0	1	1

A 2004 és 2011 közötti nyolc évben a WITS alapkategóriáinak (merénylet, halott, sebesült túszt) első tíz helyén összesen 28 ország osztozott. Közülük kettő (Afganisztán, India) szerepelt a lehető legtöbbször (32-szer), s négy csupán egyetlen alkalommal (Indonézia, Irán Nagy-Britannia, Peru). Az általunk vizsgált nyolc év során Afrika nyolc (Szomália, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Szudán, Nigéria, Csád, a Közép-afrikai Köztársaság, Uganda, Algéria), Dél-Ázsia hat (Afganisztán, India, Pakisztán, Nepál, Sri Lanka, Banglades), a közel-kele-

ti térség szintén hat (Irak, Izrael, Gázai övezet, Jemen, Törökország, Irán), Délkelet-Ázsia három (Thaiföld, Fülöp-szigetek, Indonézia), Dél-Amerika kettő (Kolumbia, Peru), Európa szintén kettő (Spanyolország, Nagy-Britannia), Kelet-Európa pedig egy állammal (Oroszország) képviseltette magát a listán.²

3. A terrorfenyegetettségéről - térségként

3.1. Közel-Kelet

Térségként tekintve a **Közel-Kelet** és Dél-Ázsia volt mindvégig leginkább kitett a terrorizmusnak. A közel-keleti térség kiugró adatai Irakhoz, illetve kisebb mértékben Izraelhez és a Gázai övezetnek kapcsolódnak. Irak terrorfenyegetettsége olyannyira szignifikáns a térség szempontjából (a merényletek 79,8%-a, halottak 94,78%-a a sebesültek 91,4%-a, a túsok 56,65%-a a nyolc év átlagában), hogy gyakorlatilag valamennyi kategóriában nyomon követhetők az iraki háború fordulatai. Így a 2003-ben meginduló megszállásellenes és felekezeti közötti fegyveres harcok kiszélesedése, Abu Muszab al-Zarkavinak, az al-Káida iraki szervezete (a Jamaat al-Tavhid va al-Dzsihad) vezetőjének 2006. júniusi halála, továbbá a David Petraeus tábornok által indított „surge”, illetve a síita–szunnita felekezeti küzdelmek 2007-es kifáradása. A térségből **Irak** a lehetséges 32-ből harmincszor, a **Gázai övezet** kilencszer, **Izrael** nyolcszor, Jemen háromszor, Törökország kétszer, Irán pedig egyszer szerepelt a világ legfenyegetettebb tíz országa között.

Irak terrorfenyegetettsége gyakorlatilag a 2003-as amerikai invázió nyomán növekedett meg. A Szaddám-rezim felett aratott váratlanul gyors győzelem felkészületlenül érte az amerikai erőket, rossz és átgondolatlan döntések következtében a megszálló erők hamar maguk ellen fordították a rendszerváltás vesztesének számító szunnita arab közösséget. Ráadásul a 2001. szeptemberi terrortámadások után népszerűsége csúcán levő al-Káida is Irakot jelölte meg háborúja egyik legfontosabb frontjának. Az iraki ellenállás alapvetően két különböző erőből tevődött össze, bár ezt az USA sokáig – hibásan – egy erőként kezelte. Az egyik csoport a Szaddám-rezim egykori híveiből és a helyi szintű pozíciók elvesztése miatt tiltakozó nacionalista szunnita arabokból szerveződött különböző nevek alatt (Mudzsahed Hadsereg, Anszar al-Szunna, 1920-as Forradalmi Brigádok). A másik csoportot az irakiakból és külföldi önkéntesekből szerveződő dzsihadista csoportok alkották. Köztük vezető szerepet játszott a brutalitásáról elhíresült Abu Muszab az-Zarkávi irányította Mezopotámiai al-Káida. A különböző dzsihadista csoportok a terrorvezér halála után az Iraki Iszlám Állam név alatt egyesültek 2006 októberében. A statisztikában bekövetkező hirtelen zuhanás 2007-ben a David H.

---

² Az egyes országok terrorfenyegetettségére vonatkozóan a tanulmányunk az alábbi elemzést használja fel: *A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között*. II. rész: Országértékelések NKE SVKK Elemzések 2012/10 http://hhk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_10.pdf

Petraeus tábornok által vezetett új stratégia bevezetését jelzi, amelynek során a felkelés iraki nacionalista részét – pl. az Irak fiai csoportokat (Sons of Iraq), a Megmentési Tanács (Anbar Salvation Council) törzsi szövetséget – sikerült semlegesíteni, az Iraki Iszlám Államot pedig a célzott likvidálások gyengítették meg. Az utóbbi egy-két év adatai számos szakértő szerint már inkább a rossz közbiztonságból fakadó erőszakot jelzik, mintsem a valós terrorfenyegetettséget.

A **Gázai övezet** terrorfenyegetettségét az elmúlt nyolc évben döntő mértékben két tényező befolyásolta: egyrészt az övezeten belül rivalizáló különböző palesztin fegyveres csoportok egymás elleni, másrészt a különböző palesztin fegyveres csoportok Izraellel szembeni fegyveres tevékenysége. Ez utóbbi az övezeten belül 2005 augusztusa óta – amikor az izraeli hadsereg és a rendvédelmi erők kitelepítették az ott élő mintegy 9000 zsidó telepest – főként a telepések épületei és tulajdona ellen folyt. A WITS esetenként a Gázai övezetben elkövetett merényleteknek tekinti az övezeten kívüli izraeli települések elleni rakéta- és aknavető-támadásokat is. Az adatokban jól nyomon követhetők a gázai belső feszültségek, így Hamász és a Fatah között elmérgesedő harc, amely 2007-ben megnövelte a halottak és sebesültek, 2009-től pedig (a Fatah és a Hamásznál radikálisabb szalafita politikai erők aktivistáinak rendszeres elrablása miatt) a túsok számát.

Az elmúlt nyolc év során **Izraelben** elkövetett merényletek csaknem 99%-át a Gázai övezetből vagy a Sínai félszigetről kilőtt rakétával vagy tüzérségi eszközzel követték el, elsősorban az ország déli települései ellen. A merényletek számának növekedésére az izraeli hadsereg 2005-ös gázai kivonulása, a Hamász 2006-os hatalomra kerülése, illetve 2007-es gázai hatalomátvétele volt döntő hatással. Csökkenésükre az Izrael és a Hamász között 2008 nyarán létrejött nem hivatalos tűzszünet és a 2008–2009-es gázai háború volt hatással. A merényletekért a Hamász fegyveres szárnya (Izz ad-Dín al-Kassám Brigádok), illetve a Gázai övezetben működő egyéb fegyveres szervezetek (pl. Népi Ellenállás Bizottsága, Iszlám Dzsihád, Abu Ali Musztafa Brigád stb.) a felelősek. Az izraeli biztonsági intézkedéseknek köszönhetően e támadások halálos áldozatainak száma – a merényletek számához képest – nem tekinthető jelentősnek, s a sebesült áldozatok száma is csupán a 2006-os esztendőben volt igen magas. A 2002 nyara óta épített – és nemzetközileg is sokat vitatott – biztonsági kerítés jelentősen csökkentette a merényletek, a halálos áldozatok, a sebesültek, de legfőképpen az Izraelben elkövetett öngyilkos merényletek számát. Ez utóbbiból a WITS 2004 és 2011 között mindössze 21-et regisztrált, míg 2004-ben tízet, 2005-ben ötöt, 2008 óta csupán kettőt.

3.2. Dél-Ázsia

Szemben a Közel-Kelettel, ahol a terrorfenyegetettség mértékét lényegében egyetlen állam, Irak határozta meg, a **Dél-Ázsia** adatai négy ország – Afganisztán, Pakisztán, India és a 2004–2006 közötti években Nepál – között oszlottak meg. Míg azonban a nyolc év első felében (2004–2006) az indiai stratégiai támadások és nepáli maoista kommunisták által kirobbantott polgárháború jelentették a fő veszélyforrást, 2007-től az afganisztáni és pakisztáni terrortámadások váltak meghatározóvá. Ez utóbbiaknak a világ terrorfenyegetettsége és a nemzetközi terrorizmuspercepció szempontjából is meghatározó szerepük volt és van. **Afganisztán** és **In-**

dia a lehetséges 32-ből harminckétszer, *Pakisztán* huszonkilencszer, *Nepál* tizenhétyszer, *Sri Lanka* tizenkétszer, Banglades kétszer szerepelt a világ legfenyegetettebb tíz országa között.

Afganisztán terrorfenyegetettsége 2005-ben kezdett nőni. A politikai erőszak fokozatosan tért vissza az országba, s egybeesett a nemzetközi erők létszámának emelkedésével is. „Hatékony-ságának” növekedésében fontos szerepet játszott, hogy az al-Káida révén számos harceljárás importálódott Irakból Afganisztánba. Az afgán gerilla-hadviselésre korábban nem volt jellemző az improvizált robbanó eszközök (IED) és az öngyilkos merénylők alkalmazása. A romló trendeket csak Barack Obama 2010-es stratégia-irányváltása tudta megállítani, a kérdés, hogy ez mennyire lesz tartható a jövőben. Az afgán ellenállás fő ereje a tálib mozgalom (Talibán), amely az elmúlt egy évtizedben pakisztáni háttérrel teljes mértékben újjászerveződött: megerősödött létszámában, katonai képességek tekintetében, saját propagandaszervezettel és valamennyi afgán tartományban árnyék-közigazgatással rendelkezik. Az ENSZ szerint az utóbbi években ez a katonai és politikai mozgalom a felelős az afganisztáni merényletek 75-80 százalékáért. Az al-Káida nagyobb ellenálló egységek szintjén nincs jelen a Afganisztánban. A szervezet tagjai, kisebb sejtjei azonban továbbra is aktívak, s a pakisztáni törzsi területeken működő központi al-Káida irányítása alatt állnak. Az afganisztáni sejtök lokális szinten szorosan együttműködnek a helyi ellenállókkal, és elsősorban az ún. niche képességek terén nyújtanak segítséget (kiképzők, IED-szakértők, öngyilkos merénylők stb.). Az Üzbegisztáni Iszlám Mozgalom (IMU) az al-Káida észak-afganisztáni „képviselője”. Hasonló képességekkel rendelkezik, mint anyaszervezete, de tagjai olyan (főleg üzbég, tádzsik) etnikumokból kerülnek ki, amelyek Afganisztán északi részén élnek többségben, tevékenysége azonban nem csak Észak-Afganisztánra korlátozódik. A Hakkani-hálózat (HQN) működési területe Kelet-Afganisztán és a kabuli régió: a fővárosban rendszeresen bekövetkező látványos és komplex támadásokért is ők felelősek. A szervezetet az amerikai szakértők hajlamosak önálló entitásként kezelni, miközben valószínűbb, hogy az a Talibánon belül határozza meg magát. Elsősorban a NATO ISAF-erőit te-kinti ellenfelének. Az ellenállás része a Gulbuddin Hekmatjar vezette Hizb-i Iszlami (HIG). A szervezet – amely a Kabultól keletre eső területen tevékenykedik – az elmúlt években nemcsak az ISAF-fel, de a Tálibánnal is összetűzésbe keveredett (2010-ben éppen Baglán tartományban). A HIG politikai szárnya legálisan működik az országban, hívei tartományi kormányzók és parlamenti képviselők.

India esetében fontos szempont, hogy a kasmíri és az északkeleti-tagállamokban működő etnikai fegyveres csoportok, valamint a naxaliták és a hindu extremisták (pl. Nemzeti Felszabadítási Szövetség – RSS) tevékenysége révén évtizedek óta van egy statisztikailag is kimutatható fenyegetettségi „alapszint”. Bár ez jelenleg nem okoz igazán komoly stabilitási problémát, a dél-ázsiai óriásállam a terrorizmus vonatkozásában már régóta a világ egyik legfertőzöttebb országának számít. A probléma persze nem érinti egyformán a állam teljes területét. A vallási alapokon nyugvó terrorizmus a főváros és Mumbai környékén, valamint az északnyugati országrészben adja a legtöbb munkát a biztonsági szerveknek. A naxaliták tevékenysége Kelet-Indiában a legerősebb, az etnikai alapokon szerveződő fegyveres csoportok zöme az északkeleti államokban működik. Az állandósult és nemzetközi összehasonlításban igen magas fenyegetettségben időről időre néhány kiemelkedő incidens okoz hektikus elmozdulásokat. A 2004-es kezdő év egyébként igen alacsony értékeket mutató viszonyítási alapnak számít. Ennek hátterében a Pakisztánnal 1999 óta kialakult fokozott szembenállás enyhülése húzódott meg.² 2005–2006-ben azonban bekövetkezett néhány stratégiai méretű támadás.³ A 2008. novemberi mumbai támadások (165 halott, 300-nál több sebesült) bizonyos értelemben fordulópontot jelentettek az indiai belbiztonság tekintetében. Hasonló szervezettségű terrorakciót azóta sem hajtottak végre Indiában. Újdelhi ezt követően komoly figyelmet szentelt

antiterrorista egységeinek felkészítésére, a titkosszolgálati felderítés hatékonyságának növelésére, valamint a biztonsági eljárások szigorítására. Ennek eredményességét Európából nehéz felmérni, tény azonban, hogy 2008-at követően a támadások hatékonysága némi hanyatlást mutat. Az utóbbi időben leginkább a szélsőséges maoisták és a „hazai” bázisú iszlám extrémista csoportok hallattak magukról. Indiai terrorhelyzetével kapcsolatban egy biztos prognózisunk lehet: belátható ideig fennmarad, és benn tartja a legfenyegetettebb államok között a dél-ázsiai nagyhatalmat.

Pakisztánban a 2007. júliusi iszlámábádi Lal Maszdzsid-incidens (a Vörös Mecset elfoglalása, majd ostroma) végleges törést hozott a Musarraff-kormányzat és az iszlamista csoportok viszonyában. Pakisztánra is elmondható, hogy addig is jellemző volt rá egy bizonyos alacsonyabb intenzitású terrorfenyegetettség, ami főként a beludzs nacionalisták és a tálibokhoz kötődő extrémista csoportok tevékenységéhez köthető. A megelőző években a pakisztáni kormány sokat bírált shiakai (2004) és Sra Rogah-i (2005) kiegyezései a Szövetségileg Igazgatott Törzsi Területen (FATA) berendezkedett, tálibokhoz kötődő erőkkel némileg csökkenték ezt a nyomást. Ezt mutatják az érintett évek visszafogottabb számadatai is. A 2007-es krízist követően azonban látványosan szélesedett a kormány politikájával szembehelyezkedő iszlamista csoportok ideológiai platformja és bővült támogatóik köre, ami elősegítette fellépésük radikalizálódását. Ekkor alakult meg a Tehrik-i-Taliban-i-Pakisztán (TTP) nevű pakisztáni tálib ernyőszervezet is. A támadások számának 2008-as látványos megugrása egyértelműen ennek tudható be. 2009-ben a Szvát-völgyi megállapodás újabb, bár a korábbinál jóval rövidebb életű és lokális jellegű kiegyezést jelentett, amit még abban az évben határozott katonai fellépés követett a pakisztáni tálibok ellen. 2009 márciusára a stratégiai fontosságú Badzsaurban is helyreállt a kormány ellenőrzése. Októberben pedig megkezdődött a Dél-Vazirisztán megtisztításáért folyó küzdelem. A fokozódó katonai nyomás visszavetette az extrémista csoportok akcióképességét, lekötötte erőik jó részét, és némileg koncentrálna a tevékenységüket. Ennek hatása tükröződik a támadások számának relatív csökkenésében. Noha az áldozatok számában a harcok miatt értelemszerűen nem lehetett nagyságrendi csökkenést elérni, a 2008–2009-es csúcspontokhoz képest ez is egy alacsonyabb szinten stabilizálódott. Minthogy azonban a pakisztáni terrorizmus problémája igen sokrétű – etnikai, ideológiai, társadalmi és biztonságpolitikai stb. – okokra vezethető vissza, felszámolása, illetve jelentős visszaszorítása egyelőre reménytelennek tűnik

Nepálban 1996-tól a 21. század első évtizedének végéig polgárháború dúlt, s a politikai erőszak számtalan formában jelent meg a társadalom mindennapi életében. E belháború során a maoista Nepáli Kommunista Pártot republikánus törekvései állították szembe az uralkodócsaláddal és a monarchia vezető köreivel. A polgárháború 2005-ben ért a csúcspontjára, mikor Gjanendra Bir Bikram Sah Dev király feloszlatta a törvényhozást, s lényegében saját kezébe vette az ország kormányzását. A terjedő lázadás elfojtása és a maoisták visszaszorítása, illetve lefegyverzése azonban meghaladta az erejét. Gjanendra hatalmát a társadalom forrongása rendítette meg 2006-ban, s ennek hatására demokratikus engedményekre kényszerült. 2006. november 21-én írták alá a felek az átfogó béke-megállapodást. Ez az autokrata kormányzás és a monarchia végét jelentette, amit a 2008. áprilisi többpárti választások és a köztársaság kikiáltása adott át végleg a múltnak. A polgárháború lezárulása a terrorcselekmények radikális visszaszorulását eredményezte. A maoisták vezetésével megalakult koalíciós kormány azonban instabilnak bizonyult, így Nepálban ma is bizonytalan a helyzet, amiiben akár egy újabb belháború és egy témánk szempontjából értelmezett „trendforduló” kockázata is benne rejlik.

Srí Lanka társadalmának kulturális felépítése és törésvonalai a két nagy dél-ázsiai hatalommal – Indiával és Pakisztánnal – összevetve lényegesen egyszerűbb képet rajzolnak ki. A ter-

rorizmus kérdése hagyományosan és túlnyomórészt a tamil szakadár csoportokhoz, az általunk vizsgált nyolcéves időszakban ezeken belül is a Tamil Eelam Felszabadító Tigriseihez (LTTE) kötődött, amely a kilencvenes évek elejétől a Srí Lanka-i polgárháború vezető tamil erejét képviselte. Bár a szingaléz kormányzat csak 2008 januárjától deklarálta a nyílt háborút, az a gyakorlatban már évek óta zajlott. A 2002-es tűzszünet *de facto* 2005 folyamán összeomlott, 2006-ban pedig az LTTE elveszítette keleti területeit. Az év júliusában bontakozott ki az ún. *negyedik Eelam-háború*, melyet a szingaléz vezérkar a Tamil Tigriseket megsemmisítő végső csapásnak szánt. A terrortevékenység intenzívebbé válása ezekben az években jól nyomon követhető, mint ahogy csökkenése is a Tigrisek folyamatos visszaszorulásával párhuzamosan. A 2006-os csúcsev LTTE-rajtaütései közül a két legjelentősebbet érdemes kiemelni: júniusban egy buszrobbantás során 68 ember vesztette életét és 78 szenvedett sérülést, előtte pár nappal 129 kormánykatonát halt meg az LTTE fegyvereseivel kirobbant tűzharcban. Október folyamán pedig a tamil harcosok a haditengerészet állományához tartozó személyeket szállító buszok ellen hajtottak végre 103 halottat és 150 sebesültet követelő támadást. Amikor 2009-ben lezajlott az LTTE erőinek katonai megsemmisítése, az országban lényegében megszűnt a fegyveres szakadár tevékenység, s a kormányerők ellenőrzése alá került az LTTE hátszülő országa, ami a terrortevékenység radikális visszaszorulását eredményezte. Az LTTE teljes veresége egyben Srí Lanka messze legnagyobb biztonsági problémájának felszámolását is jelentette. Az ezt követő években a terrorizmus jelensége már nem bizonyult számottevő kihívásnak.

3.3. Afrika

Bár a WITS 45 terrorizmustól érintett afrikai országot tart számon, **Afrika** terrorfenyegetettségét az általunk vizsgált időszak egészét tekintve alapvetően három ország: Szomália, a Kongói Demokratikus Köztársaság és Szudán határozta meg. A fekete kontinens évek óta egyre markánsabb szerepet játszik a nemzetközi terrorizmusban. Míg a helyi jellegű konfliktusok és szervezetek – mint a szudáni polgárháború vagy az ugandai *Úr Ellenállási Hadserege (LRA)* – minimális globális kockázatot hordoznak magukban, az ilyen kockázatot képviselő iszlamista terrorcsoportok és a terrorisztikus eszközökkel is élő gerillaszervezetek is egyre inkább szaporodnak és erősödnek Afrikában. Az afrikai terrorizmust napjainkban alapvetően a szomáliai *al-Sabab*, a nigériai *Boko Haram* és az *Iszlám Maghreb Al-Kaidájának (AQIM)* háromszöge határozta meg, alaposan rányomva a bélyegét régiójuk, országuk politikai folyamataira és megítélésére. Afrika terrorizmus szempontjából növekvő jelentőségét jól mutatja, hogy **Szomália** a lehetséges 32-ből tizennyolcszor, a **Kongói Demokratikus Köztársaság** és **Szudán** tizenkétszer, Nigéria hétszer, Csád, a Közép-Afrikai Köztársaság és Uganda háromszor szerepelt a világ legfenyegetettebb tíz országa között.

Szomália a terrorizmus szempontjából továbbra is a világ egyik legfertőzöttebb területe. Az al-Káidával egyre szorosabb kapcsolatot ápoló al-Sabaab 2011-ben is folytatta polgárháború-

ját a nemzetközi közösség – köztük Törökország és Szaúd-Arábia – támogatását élvező somáliai Átmeneti Szövetségi Kormány (TFG) szemben. Az utóbbi évek legsúlyosabb merényletére a múlt év október 4-én az Oktatási Minisztérium épületénél került sor, amelyben több mint száz – elsősorban törökországi ösztöndíjra váró hallgatók – vesztették életüket. Az afganisztáni tálibokhoz hasonlóan elsősorban nemzeti gerillahadsereggént működő al-Sabaabot ugyanakkor súlyos katonai kudarcok érték, s a fővárost, Mogadishut is ki kellett ürítenie. Ezzel párhuzamosan a szervezeten belül megerősödött a külföldi dzsihadisták befolyása, akik minden eddiginél súlyosabb terrorhadjáratra biztatják a somáli iszlamistákat a TFG és az azt támogató külföldi – elsősorban kenyai, ugandai és burundi – kormányok ellen. Bár a szervezeten belül ez komoly vitákat okozott, a külföldi dzsihadisták és somáli támogatók pozíciói továbbra is erősek az al-Sabaabon belül. A radikálisok továbbra is szoros kapcsolatot ápolnak az *Arab Fél-sziget Al-Káidája (AQAP)* jemeni szárnyával, amely ideológiai, logisztikai és tapasztalati transfert biztosít a kelet-afrikai sejtek számára. Bár ezt a viszonyrendszert hiba lenne túlértékelni, sokan az AQAP–al-Sabaab-tengelyt ma már komolyabb globális fenyegetésnek tartják, mint a „mag” al-Káidát. A szervezet műveleti képességeit jól jelzik a kenyai támadások, s egyben jelzik azt is, hogy valós fenyegetést jelent Kelet-Afrika stabilitására. 2008-tól drasztikusan megemelkedett a somáliai túszjejtések száma, ami mögött nem az iszlamisták, hanem főként a profitorientált kalózcsoportok állnak, akik a sikeres hajóeltérítések csökkenése miatt kieső bevételeiket igyekeznek ezzel a módszerrel pótolni.

A Kongói Demokratikus Köztársaság (Kongói DK) terrorfenyegetettsége az észak-kivui harcokkal, valamint az ország keleti tartományában (Orientale) tevékenykedő, Joseph Kony vezette az Úr Ellenállási Hadseregének (LRA) tevékenységével függ össze. Az észak-kivui konfliktusban egyszerre vannak jelen a kelet-kongói etnikai és társadalmi ellentétek és az 1994 után Ruandából idemenekült és részben azóta is fegyverben álló, közel egymilliónyi hutu problémájának megoldatlansága. Az elmúlt évtizeden végighúzódó konfliktus 2008 végén eszkalálódott, amikor a harcokba a kongói kormánnyal szemben álló kelet-kongói tuszi felkelők oldalán a harcokba bekapcsolódott a Nemzeti Kongresszus a Nép Védelmére (CNDP) nevű, Laurent Nkunda vezette 7-8 ezer fős milícia. Nkunda fegyveresei hajtották végre a 2008 decemberében Kiwanjában lezajlott – nagy nemzetközi visszhangot kiváltó – brutális mészárlást, amelynek során mintegy 150 férfit és fiút végeztek ki a közelben állomásozó ENSZ-békefenntartók és a harc nélkül meghátráló kormánykatonák teljes közönye mellett. Az észak-kivui harcok másik főszereplője a hutu lázadói csoportokból létrejött és a mai napig meghatározó Demokratikus Erők Ruanda Felszabadításáért (FDRL). Főként a ruandai népiirtásban is szerepet játszó hutuk csoportjaként jött létre, de később kongói hutuk is csatlakoztak hozzájuk. Az FDRL létszáma 6-7 ezer. Az Úr Ellenállási Hadserege (LRA) eredetileg Ugandában alakult az 1980-as évek második felében, de miután a kampalai kormányzat az Egyesült Államok segítségével sikeresen szorította vissza Kony milíciáját, a 2000-es évek közepén tevékenységét áthelyezte Szudán déli részére, a Közép-Afrikai Köztársaságba és a Kongói DK területére. Az Oxfam nemzetközi humanitárius szervezet egy 2011-es jelentése szerint az LRA az elmúlt években mintegy 2300 civilt ölt meg a Kongói DK keleti területein, s ezért felszólította a MONUSCO-missziót (*United Nations Organization Stabilization Mission in the DR Congo*) nagyobb erők telepítésére az LRA által fenyegetett területekre. Az ugandai születésű Kony és az LRA további négy vezetője ellen 2005 óta nemzetközi elfogatóparancs van érvényben (közülük ketten időközben meghaltak) többek között emberiség elleni bűncselekmények, népiirtás, gyermekek katonai szolgálatra kényszerítése, kiskorúak elleni tömeges szexuális erőszak miatt.

Szudánban a merényletek részben a dárfüri konfliktushoz, részben az észak és dél közötti ellentétnek, részben a Dél-Szudánban is tevékenykedő az Úr Ellenállási Hadseregéhez (LRA)

köthetők. Itt döntően nem klasszikus terrorrevékenységről van szó, inkább a polgárháború egyik sajnálatos „melléktermékéről”. Ezt jelzi a halálos áldozatok rendkívül magas aránya, ami arra utal, hogy a merényletek többségét lőfegyverekkel követték el, közvetlen közletről, mintegy kivégzésszerűen. 2007 után a támadások intenzitása csökkent, de nem szűnt meg, és egy adott szinten stagnálni látszik. A lassú izzású polgárháború tovább folyik az országban, ráadásul az észak–dél ellentétek sem oldódtak meg Dzsuba elszakadásával.

3.4. Délkelet-Ázsia

A **délkelet-ázsiai térség** fenyegetettségében mindvégig Thaiföld és a Fülöp-szigetek játszották a főszerepet: míg az előző a thai többség és maláj felkelő csoportok között zajló polgárháború, az utóbbi az önálló államalapításra törekvő muszlim szakadár szervezetek fegyveres harcai miatt. A két ország közül egyértelműen Thaiföld a fenyegetettebb, kivéve a túsok kategóriáját, ahol csaknem 90%-os a Fülöp-szigetek részesedése a térségen belül. A két polgárháborútól sújtott ország mellett Indonéziát érdemes csupán megemlíteni. A térségből **Thaiföld** a lehetséges 32-ből huszonkét, a **Fülöp-szigetek** tizenegyszer, Indonézia pedig egyszer szerepelt a világ legfenyegetettebb tíz országa között.

Thaiföld terrorfenyegetettségét túlnyomórészt az ország déli területein zajló alacsony intenzitású polgárháború okozza, amely a buddhista thai többség dominanciája ellen fellépő maláj felkelőcsoportok között zajlik. A muszlim malájok a déli határok mentén – Jala, Pattani és Narativat tartományokban – alkotnak helyi többséget. A harcok 2004 óta lángoltak fel újra a térségben az ún. január 4-i konfliktussal, melynek során hatvan muszlim fegyveres rajtaütött egy thai katonai táboron Narativatban, és jelentős mennyiségű fegyvert zsákmányolt. Az akciót áprilisban további támadások követték. Az incidens nyomán Takszin Sinavatra miniszterelnök utasítást adott a fegyveres erők határozottabb fellépésére. A kiéleződött konfliktus a támadások és áldozatok számának gyors növekedésében is nyomon követhető. A 2004–2007 közötti dél-thaiföldi erőszakhullámot az egész tágabb térség legintenzívebb konfliktusaként emlegették, ebben a periódusban az elemzők szerint a világon csak Irak és Afganisztán múlta felül. A thaiföldi belpolitikai krízis akadályozta a kormányzat eredményes fellépését a maláj szélsőségesekkel szemben, és a fegyveres erők vezérkarának figyelmét is inkább Bangkokra vonta (Bunjaratglin-puccs, 2006). 2007-től kezdve azonban nagyobb erőket csoportosítottak át a térségbe, valamint a biztonsági intézkedések mellett a fejlesztéspolitikára és a helyi társadalommal való párbeszédre is nagyobb hangsúlyt fektettek. A stabilizációt célzó politikai eszközök differenciált alkalmazása 2008-tól egyértelműen csökkentette a terrorfenyegetettséget a déli tartományokban.

A **Fülöp-szigeteken** a keresztény dominanciával szembehelyezkedő és a szigetvilág déli részén (főként Mindanaón) önálló államalapításra törekvő muszlim szakadár szervezetek (így pl. az Abu Szajjaf Csoport, a Moro Iszlám Felszabadítási Front) küzdelme a kormányerőkkel szemben már évtizedes történetre tekint vissza, állandósítva a támadások veszélyét. 2001. szeptember 11-ét követően az USA-val szövetséget ápoló Manila új lehetőséget kapott arra, hogy a terrorizmus elleni küzdelméhez külső támogatást szerezzen. Washington azóta számos

formában (hadfelszerelés, kiképzés, tanácsadás, közös hadműveletek stb.) segíti a szigetország kormányerőinek antiterrorista erőfeszítéseit. Csak 2006-ban az amerikai és filippínó katonák 37 közös gyakorlatban vettek részt. A növekvő katonai nyomás maga után vonta a támadások számának gyarapodását is, amelyeknek egy jelentős része természetesen a fegyveres összetűzésekhez kapcsolódik. Az áldozatok száma ezekkel összevetve általában nem túl magas, azonban itt is végrehajtottak néhány, hatásában kiemelkedő merényletet. Az ország történetének legszörnyűbb terrortámadását 2004. február 27-én a SuperFerry-14 komp ellen követték el. Az Abu Szajjafhoz köthető bombamerénylet a hajó és 116 ember pusztulását okozta. A sebesültek száma több százra volt tehető. Egy másik sokat hivatkozott támadássorozatban, a 2005. februári ún. Valentin napi robbantások összesen nyolc ember életét követelték, s 64-en sebesültek meg. Bár az ehhez hasonló cselekmények látványosan módosíthatják a statisztikákat, látnunk kell, hogy a Fülöp-szigeteken a terrorista támadások határfoka az utóbbi években alacsony, s a probléma eszkalálódása sem mutatható ki. Mind-ez összefügg a biztonsági szervek hatékonyabb fellépésével. Mivel azonban a politikai erő-szaknak ez a formája egy nagyon mély kulturális gyökerekkel bíró konfliktusból táplálkozik, a probléma megszűnésével vagy jelentős visszaszorulásával egyelőre nem számolhatunk.

3.5. Dél-Amerika

Dél-Amerika terrorfenyegetettsége egyértelműen Kolumbiához köthető, jól jelzi ezt, hogy **Kolumbia** a lehetséges 32-ből huszonnyolcszor szerepelt a világ legfenyegetettebb tíz országa között. Az elmúlt nyolc év egészét tekintve itt követték el térség összes merényletének 91,35%-át – a halálos áldozatok 93,88%-a, a sebesültek 95,22%-a és túsok 86,75%-a is itt esett áldozatul. Az ország terrorfenyegetettségét a *Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői (FARC)*, a *Nemzeti Felszabadító Hadsereg (ELN)* és az *Egyesült Önvédelmi Erők (AUC)* tevékenysége határozza meg.

Kolumbiában a Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői (*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – FARC*) jelentik azt az egykor a marxista ideológia alapján létrejött gerillaszervezetet, amelyre a kolumbiai kormány és a világ is terrorszervezetként tekint, és az országban elkövetett erőszakos cselekmények egyik főszereplője a Nemzeti Felszabadító Hadsereg (*Ejercito de Liberacion Nacional – ELN*) és a kábítószerkartellek mellett. A szervezet ellen 2003-ban Álvaro Uribe kolumbiai elnök George W. Bush támogatásával meghirdette a „Plan Patriota”-t, amely az Egyesült Államok jelentős katonai és pénzügyi támogatásával a FARC vidéki társadalmi bázisainak felszámolására irányult. A nyílt konfliktus az aszimmetrikus erőszak fellángolásával járt. 2005-től a szervezet a dzsungelbe húzódva minimalizálta jelenlétét a kolumbiai és amerikai erők által megszállt területeken, így igyekezték csökkenteni a lakosságra nehezedő erőteljes kormányzati nyomást. Vezetőik letartóztatása, területeik és az elsősorban drogkereskedelemből származó pénzügyi forrásaik elvesztése, valamint a tagok számának folyamatos csökkenése meggyengítette a szervezetet, jelentősen visszafogta aktivitását. 2009-ben a lassuló katonai offenzíva eredményeképp a FARC meghirdette az „Újjászületés tervét” (Plan Renacer), növelve a merényletek számát. 2010-ben azonban a kolumbiai erőknek sikerült megölniük a FARC egyik meghatározó katonai parancsnokát (Mono Jojoyt), ami komoly csapás volt a szervezetre. Hajlandónak mutatkoztak a tárgyalásra, a kolumbiai

kormányzat pedig már a FARC végéről beszélt. 2011-ben azonban új stratégiát (Plan Pistola) dolgoztak ki, amelynek alapja a kis lét-számú, gyorsan mozgó és nehezen felderíthető egységek által végrehajtott klasszikus gerillatámadások, az „üss és fuss” technika alkalmazása, továbbá a merényletek számának növelése, amelyhez a kolumbiai biztonsági erők egyelőre nehezen alkalmazkodtak. 2011-ben Kolumbiában követték el a dél-amerikai térség merényleteinek 90,21%-át, a halálos áldozatok 96,75%-a, a sebesültek 97,56%-a, s a túszok 98,27%-a származott innen.

3.6. Kelet-Európa

Terrorfenyegetettség szempontjából a *kelet-európai térség* főszereplője egyértelműen **Oroszország** (ezen belül is az Észak-Kaukázus), amely az elmúlt nyolc esztendőben a térség összes merényletének 92,98%-át, a halálos áldozatok 96,6%-át, a sebesültek 89,39%-át, s a túszok 88,98%-át tudhatja magáénak. Az ország számára az emlékezetes 2004-es év volt a legtragikusabb esztendő, amikor négy stratégiai merényletet is elkövettek a területén (kétszer is bomba robbant a moszkvai metróban, augusztusban két repülőgépet robbantottak fel, s szeptember elején zajlott le a tragikusan végződő beszláni túszdráma). E támadások nagyságára jellemző, hogy a 2004-es esztendő összes halálos áldozatának 63,45%-a az említett merényletek során vesztette életét. Érdeemes megjegyezni, hogy Oroszország közel hasonló arányban részesedik, ha fenyegetettségét a posztszovjet térség államaival együtt kezeljük. A térség más országai (például Grúzia, Fehéroroszország, Moldova, Ukrajna) csupán egy-egy évben, egy-egy kategóriában, s főként egy-egy nagyobb merénylet alkalmával részesültek jelentékenyebb arányban a térség fenyegetettségéből.

Bár a közvélekedés – a moszkvai metrórobbantások miatt – az észak-kaukázusi terrorizmus egyik jellegzetességének tekinti az öngyilkos merénylők alkalmazását, a 2004 és 2011 között elkövetett 2597 öngyilkos merényletből csupán 49-et köt Oroszországhoz a WITS. Ezzel Oroszország csupán a negyedik az öngyilkos merényletekkel sújtott országok listáján.

Oroszország terrorfenyegetettsége – elsősorban az észak-kaukázusi térségben – az első csecsen háború időszakában (1994–1996) nőtt meg először, majd a második csecsen háború alatt és azt követően kiterjedt az észak-kaukázusi térségen túli polgári lakosságra is. Az általunk vizsgált időszak kezdő, 2004-es éve volt a legtragikusabb esztendő, amikor négy ún. stratégiai merényletet is elkövettek (kétszer is bomba robbant a moszkvai metróban, augusztusban két repülőgépet robbantottak fel, s szeptember elején zajlott le a beszláni túszdráma). E támadások méretére jellemző, hogy a 2004-es év összes halálos áldozatának 63,45%-a e merényletek során vesztette életét. Oroszország terrorizmus elleni belföldi küzdelmében azonban a határpont 2006-ra tehető. Ekkor szervezték át a terrorellenes fellépés állami szerveinek felelősségi körét, hozták létre minden régióban a helyi operatív törzseket, s juttatták vezető szerephez a Szövetségi Biztonsági Szolgálatot (FSZB). Bár a közvélekedés Csecsenföldhöz kapcsolja az

észak-kaukázusi terrorizmus fő gócpontját, az elmúlt nyolc év során már Dagesztánban (760 merénylet) és Ingusföldön (724) követték el az oroszországi merényletek túlnyomó többségét. Csecsenföld (480) csak a harmadik a terrorcselekmények száma tekintetében. Az észak-kaukázusi területeken végrehajtott merényletek elkövetésében a 2000-es évek elején az Ingus Jamaat, a Sariat Jamaat és a Jarmuk Jamaat volt a legaktívabb. 2005-ben ez a három szervezet – valamint több kisebb fegyveres csoport – hozta létre a Kaukázusi Frontot, amely előbb az Icskériai Csecsen Köztársaság, majd a Kaukázusi Emirátus fegyveres szervezetének tekinti magát. A Kaukázusi Front vezetője 2005–2006-ben Samil Baszajev volt, 2006 óta pedig Doku Umarov.

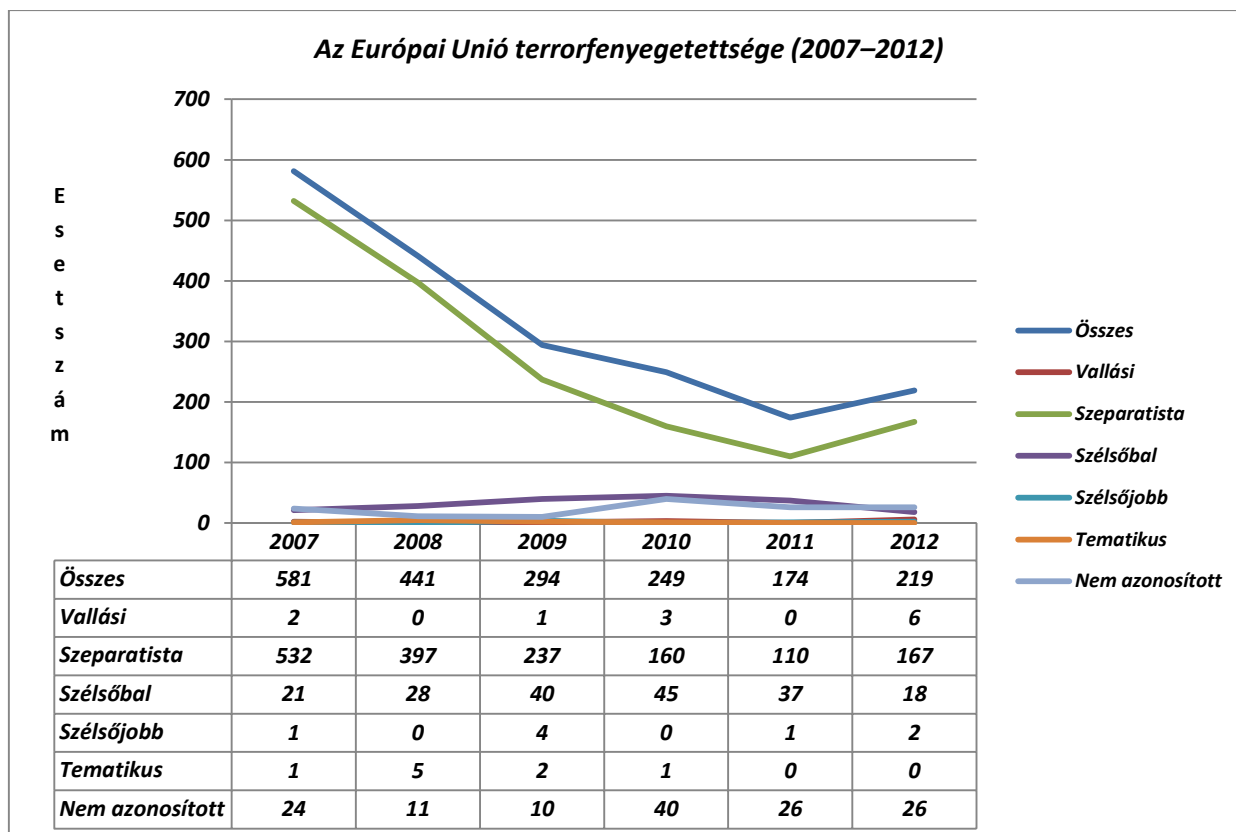
3.7. Európa

Jóllehet a WITS adatai szerint **Európában** 2004 és 2011 között évente átlagosan csaknem 250 merényletet követtek el, az európai kontinens terrorfenyegetettségét az elmúlt években mégis a 2004-ben Madridban, a 2005-ben Londonban, illetve a 2011-ben Oslóban és Utoyán elkövetett stratégiai terrortámadások határozták meg. E három merénylethez kapcsolódik a vizsgált időszak összes európai halálos áldozatának 80,35%-a, sebesültjeinek pedig 79,94%-a. Igaz ugyanakkor, hogy az Európában elkövetett merényleteken a WITS adatai szerint ennél jóval több ország osztozik. **Görögország** (772), **Spanyolország** (340), **Franciaország** (312), **Nagy-Britannia** (195) és Szerbia (149) tartozik azon országok közé, ahol a 2004–2011 közötti időszak egészét tekintve ötvennél több merényletet hajtottak végre. Az említett öt országban követték el az európai merényletek 86,50%-át. További nyolc olyan ország szerepel az adatbázisban, ahol tíz merényletnél többet regisztrált a WITS az elmúlt nyolc évben.

Fontos látnunk ugyanakkor azt is, hogy a merényletek terén legfenyegetettebb öt ország közül négyben – Szerbiában, Spanyolországban, Franciaországban és Nagy-Britanniában – az utóbbi négy évben jelentősen csökkent a terrorcselekmények száma a nyolc év első négy évéhez képest, miközben Görögországban 2009-től jelentősen növekedett. A stratégiai terrortámadások jelentőségét mutatja, hogy Európából Spanyolország kétszer (2004: halottak és sebesültek), Nagy-Britannia pedig egyszer (2005: sebesültek) szerepelt a világ legfenyegetettebb tíz országának listáján, ám olyan években, amikor alacsonyabb volt a világ terrorfenyegetettsége.

Miként azt grafikonunk is mutatja némileg eltérő európai terrorfenyegetettség-kép alakul ki az **Europol TE-SAT** jelentéseit vizsgálva. Ezek alapján 2007 és 2011 között tendenciáját tekintve jelentősen csökkent a merényletek száma az Európai Unióban, különösen a széparatista terroristák által elkövetetteké, míg 2012-ben némileg növekedett, döntően ugyancsak a széparatista terrorizmus aktivitásának köszönhetően. A merényletszámokat tekintve az EU-

ban csupán a szélsőbaloldali terrorizmus aktivitása volt számottevő az elmúlt években. Fontos jeleznünk, hogy a TE-SAT jelentéseiben Görögország elenyésző arányban részesedik az európai terrorizmusból, ami azt jelzi, hogy a görög hatóságok a gazdasági világválság nyomán kialakult görög tiltakozási hullám eseményeit ritkán sorolják a terrorizmus kategóriájához.

Forrás: Europol TE-SAT jelentések 2007-2013.

3.8. A legkevésbé terrorfenyegetett térségek

Az elmúlt nyolc év során **Kelet- és Közép-Ázsia** és az **Észak-Amerika** bizonyult a világ legkevésbé terrorfenyegetett területének. Az elmúlt nyolc évben e térségek egyetlen országa sem szerepelt a világ legfenyegetettebb országainak tízes listáján. Érdekes külön szólnunk az **Egyesült Államokról**, ahol 2004 és 2011 között (a WITS adatai szerint) 35 merényletet követtek el – többségükben politikai anarchisták, illetve radikális környezetvédők és antiglobalisták. A 19 amerikai halálos áldozatból és 322 sebesültből 13 halott és 43 sebesült a Fort Hood-i merényletbe kapcsolódik, ahol 2009 novemberében egy amerikai szunnita vallású katonatiszt, Nidal Malik Haszan örnagy lőtte le, illetve sebesítette meg társait; 3 halott és 268 sebesült pedig a 2013. áprilisi bostoni robbantáshoz, ahol két csecsen származású fiatal robbantott ún. kuktabombákat a bostoni maratoni futóversenyen.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a világ terrorfenyegetettsége igen differenciált, az egyes térségeken belül csak egy-két, legfeljebb néhány ország valóban terrorfenyegetett. Az Egyesült Államok és Európa – a világ több más térségével összevetve – az őket ért stratégiai terrortámadások ellenére sem tartoznak a terrorfenyegetett térségek körébe. S végül, a muzulmán országok részesedését a terrorizmusból Irak, Afganisztán és Pakisztán emelte az átlag fölé az elmúlt években. Három olyan ország, ahol 2002 és 2012 között a terrorizmus mellett más politikai erőszakformáknak is tanúi lehettünk.

4. A muzulmán országok terrorfenyegetettségéről.

A WITS adatbázisában 64 muszlim, vagy 10%-nál nagyobb muszlim kisebbséggel rendelkező ország szerepel. 2004 és 2011 között ezekben az országokban 69833 merényletet követtek el (a világon végrehajtott merényletek 79,85%-át), melyeknek 105103 halálos (87,38%) és 218469 sebesült (88,22%) áldozata volt. Az adatok tehát első pillantásra azt mutatják, hogy a muszlim országok a legveszélyeztetettebbek a terrorizmus szempontjából, s ez alighanem komoly mértékben járul hozzá ahhoz, hogy a világ (de főleg a nyugati) közvélemény az iszlamista terrorizmust tekinti az egyik legveszélyesebb terrorizmustípusnak. A másik fő ok, ami ezt a közvélekedést erősíti, hogy a 2004–2011 közötti, nagy médiafigyelmet kiváltó stratégiai terrortámadások többsége (Madridtól kezdve Londonon és az oroszországiakon keresztül Fort Hood-ig) kétségtelenül iszlamisták által elkövetett merényletek voltak.

A legfenyegetettebb országok közül két muszlimmal – Irakkal és Afganisztánnal – azonban külön is foglalkoznunk kell. Részben azért, mert a NATO keretében itt hazánk katonái is jelen vannak, részben pedig azért, mert 2004 és 2011 között e két országban követtek el a világ terrorcselekményeinek 45,79%-át, innen került ki a halottak 56,10%-a, a sebesültek 56,97%-a, a túsok 9,33%-a. Úgy véljük, önmagában is kínos, hogy a túsok kivételével két olyan ország „termelte ki” a világ terrorcselekményeinek és áldozatainak közel felét, ahol a nemzetközi közösség fegyveresei a stabilitás megteremtésének jelszava alatt tevékenykednek. Még kínosabb azonban az, hogy a különböző adatbázisok egyértelműen azt mutatják, hogy Afganisztánban 2002-től, Irakban pedig 2003 nyarától szaporodtak meg, illetve váltak rendszeressé a terrorcselekmények. Ez azt jelenti – bármilyen kellemetlen is kimondani –, hogy a nemzetközi közösség ezen országokkal szembeni fellépése is hozzájárul a terrorfenyegettség fokozódásához ezekben az országokban, mégpedig elsősorban azzal, hogy a megdöntött rendszerek helyére képtelen volt stabil államhatalmat állítani. S e két országhoz hozzászámíthatjuk az Afganisztánnal szomszédos Pakisztánt is, ahol a terrorfenyegettség növekedéséhez bizo-

nyitottan hozzájárultak az afganisztáni események és az amerikai hadsereg rakétatámadásai.

Ha tehát a muszlim országok közül kiemeljük Irakot és Afganisztánt (ahol – mint említettük – a nemzetközi közösség maga is hozzájárul a terrorfenyegetettség szintének emelkedéséhez), továbbá Pakisztánt, a muszlim országok részesedési aránya már korántsem olyan kiugró, ami indokolná az iszlamista terrorizmusnak a közvéleményben élő képét. Irak, Afganisztán és Pakisztán (IAP) adja ugyanis a világ összes merényletének 55,37%-át, a halálos áldozatok 65,52%-át, valamint a sebesültek 66,45%-át. Nélkülük a muszlim országok terrorfenyegetettségéből való részesedése a merényletekből 24,48%-ra, a halálos áldozatokból 21,14%-ra, a sebesült áldozatokból pedig 21,77%-ra csökken. Ez pedig nem különösebben kiemelkedő arány, ha figyelembe vesszük, hogy a világ lakosságának mintegy 23-26%-a muzulmán vallású.

Mindehhez hozzátehetjük, hogy a WITS adatbázisa szerint a muszlim országokban elkövetett merényletek áldozatainak csupán egyetlen százaléka külföldi. Vagyis az itteni terrorcsoportok túlnyomó többsége is – hasonlóan az európaiakhoz és a dél-amerikaiakhoz – nemzeti vagy szubregionális jellegű, és pontosan körülhatárolható tevékenységi és veszélyeztetettségi területtel rendelkezik. Napjaink terrorizmusa tehát korántsem annyira globális jellegű, mint azt a tömegmédiá és politikai közbeszéd az elmúlt nyolc év során állította vagy sugallta. Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a világ terrorfenyegetettsége igen differenciált, az egyes térségeken belül csak egy-két, legfeljebb néhány ország valóban terrorfenyegetett. Az Egyesült Államok és Európa – a világ több más térségével összevetve – az őket ért stratégiai terrortámadások ellenére sem tartoznak a terrorfenyegetett térségek körébe. S végül, a muzulmán országok részesedését a terrorizmusból Irak, Afganisztán és Pakisztán emelte az átlag fölé az elmúlt években. Három olyan ország, ahol 2002 és 2012 között a terrorizmus mellett más politikai erőszakformáknak is tanúi lehettünk.

Felhasznált és ajánlott irodalom

A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között. I. rész: Trendelemzés. NKE SVKK Elemzések 2012/9 [http://hkk.uni-](http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf)

[nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf](http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_9.pdf)

A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között. II. rész: Országértékelések NKE SVKK Elemzések 2012/10 [http://hkk.uni-](http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_10.pdf)

[nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_10.pdf](http://hkk.uni-nke.hu/downloads/kozpontok/svkk/Elemzesek/2012/SVKK_Elemzesek_2012_10.pdf)

Alauin Badiou: *The Rebirth of History. Times of Riots and Uprising*. Verso, London, 2012.

Alex P. Schmid (ed.): *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. Routledge, 2011. 737 p.

Cindy C. Combs, Martin W. Slann: *Encyclopedia of Terrorism*. Facts on File, Library of World History, 2007. 478 p. (ISBN-10: 0-8160-6277-3)

Earl Conteh-Morgan: *Collective Political Violence. An Introduction to the Theories and Cases of Violent Conflicts*. Routledge, Taylor and Francis, 2004. 329 p. (ISBN 0-203-67751-X)

Eric V. Larson, Derek Eaton, Brian Nichiporuk, Thomas S. Szayna: *Assessing Irregular Warfare A Framework for Intelligence Analysis*. RAND, 2009. 67 p. (ISBN 9780833043221)

Glenn P. McGovern: *Targeted Violence. A Statistical and Tactical Analysis of Assassinations, Contract Killings and Kidnapping*. CRC Press, Taylor and Francis Group, 2010. 271 p.

Henderson, Eroll – Singer, David: *Civil War in the Post-Colonial World, 1946–92*. *Journal of Peace Research*, Vol. 37, No. 3 (May 2000), 275–299. o.

Hironaka, Ann: *Neverending Wars. The International Community, Weak States, and the Perpetuation of Civil War*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England 2005.

James Fearon: *Iraq's Civil War*. in *Foreign Affairs*, March/April 2007.

John Davis (ed.): *Africa and the War on Terrorism*. Ashgate, 2007. 201 p.

Luttwak, Edward: *Coup d'Etat: a practical Handbook*. Cambridge, MA, 1979. Harvard University Press, 27. o.

Ramón Spaaij: *Understanding Lone Wolf Terrorism Global Patterns, Motivations and Prevention*. Springer, 2011. 119 p.

Riaz Hassan: *Suicid Bombings*. Routledge, 2011.

Seth G. Jones - Martin C. Libicki: *How Terrorist Groups End? Lessons for Countering al Qa'ida*. RAND, 2008. 225. o.

Tálas Péter (szerk.): *A terrorizmus anatómiája*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006. 223 p. (ISBN 9633274125)

Tálas Péter (szerk.): *Válaszok a terrorizmusra I*. Budapest, SVKI-Chartapress, 2002. 335 p. (ISBN 9638117877)

Tálas Péter (szerk.): *Válaszok a terrorizmusra II*. Budapest, Mágustudió, 2006. 360 p. (ISBN 9632197569)

Tálas Péter: *Politikai erőszakformák és terrorizmus*. SVKK (megjelenés alatt)

Vincenzo Ruggiero: *Understanding Political Violence*. Open University Press, New York, 2006. 220 p. (ISBN 0335217516)